

Miljø & Biodiversitet
J.nr. 17-1820-000001
Ref. LBO
Den 19. juni 2017

Referat fra 1. møde i arbejdsgruppen om nye plante- forædlingsteknikker (New Breeding Techniques, NBT)

Deltagere

Fra arbejdsgruppen

Kåre Lehmann Nielsen (Aalborg Universitet), Jan W. Pedersen (Danmarks Tekniske Universitet), Michael Palmgren (Københavns Universitet), Birger Eriksen (Sammenslutningen af danske sortsejere), Claus Saabye Erichsen (Crop Innovation Denmark), Christian S. Jensen (Dansk Frø), Thor Gunnar Kofoed (Brancheudvalget for Frø), Asbjørn Børsting (Dakofo), Bruno Sander Nielsen (Landbrug & Fødevarer), Camilla Udsen (Forbrugerrådet), Per Kølster (Økologisk Landsforening), Emøke Bendixen (Frøsamlerne), Rikke Lundsgaard (Danmarks Naturfredningsforening), June Rebecca Bresson (Noah).

Afbud fra Henrik Brinch-Pedersen (Aarhus Universitet), Anders Mondrup (Foreningen af danske stammejerere af mark- og havefrø) og Poul Vejby-Sørensen (Bæredygtigt Landbrug).

Greenpeace og Foreningen af danske planteforædlere havde ikke indstillet et medlem.

Observatører

Søren Mark Jensen (Miljøstyrelsen), Jens Litske Petersen (Fødevarestyrelsen), Merete Buus (Landbrugs- og Fiskeristyrelsen), Maria Boye Simonsen (Landbrugs- og Fiskeristyrelsen), Dorthe Nielsen (Landbrugs- og Fiskeristyrelsen).

Fra sekretariatet (Landbrugs- og Fiskeristyrelsen)

Kim Holm Boesen (formand), Lars Ole Bjørn, Morten Storgaard, Lars Landbo

Lokalitet og tidspunkt

Mødet blev afholdt hos Landbrugs- og Fiskeristyrelsen, Mødelokale 2A, den 9. juni 2017 kl. 10-12:30

Dagsorden

- 1. Velkomst – hvorfor har LFST etableret arbejdsgruppen**
- 2. Præsentationsrunde**
- 3. Kort overordnet opridsning af historik og problematik**
- 4. Forklarende note om nye teknikker**
- 5. Strukturering af gruppens arbejde: arbejdsform, tidsplan etc.**
- 6. Afrunding**

1. Velkomst – hvorfor har LFST etableret arbejdsgruppen

Kim Holm Boesen (Landbrugs- og Fiskeristyrelsen) bød velkommen. Han takkede for den store interesse for at være med i gruppen og sagde, at den var etableret for at skabe et fælles vidensgrundlag for debatten om de nye planteforædlingsteknikker, herunder om teknikkerne i forhold til EU-lovgivningen skal omfattes af den fulde GMO-regulering.

Landbrugs- og Fiskeristyrelsen har etableret arbejdsgruppen for at afdække danske interessenters holdninger og positioner til de nye teknikker og for at identificere særlige opmærksomhedspunkter. Styrelsen vil bruge synspunkter og opmærksomhedspunkter i det videre arbejde med at udvikle en dansk politik på området.

Kim Holm Boesen opfordrede til en åben og fri dialog i gruppen og sagde, at Landbrugs- og Fiskeristyrelsen vil udarbejde referat fra møderne, men at det ikke vil fremgå, hvem der sagde hvad.

2. Præsentationsrunde

Medlemmer og observatører præsenterede kort sig selv.

3. Kort overordnet opridsning af historik og problematik

Lars Landbo (Landbrugs- og Fiskeristyrelsen) gav en kort og overordnet orientering om historikken og problematikken vedrørende de nye planteforædlingsteknikker. Han henviste til en orientering til Europa Parlamentet (Briefing: New Plant Breeding techniques – Applicability of GM rules, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/582018/EPRS_BRI\(2016\)582018_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/582018/EPRS_BRI(2016)582018_EN.pdf))

De centrale spørgsmål i diskussionen har været, hvordan de nye planteforædlingsteknikker skal reguleres indenfor EU - dels i forhold til den eksisterende regulering, dels om der er behov for ny regulering.

Kommissionen er gentagne gange blevet anmodet om at fremlægge en juridisk analyse af problematikken. Nu er der imidlertid rejst en sag ved EU-domstolen, som vedrører problematikken. Afgørelsen forventes i løbet af 2018. Kommissionen har pointeret, at det er EU-domstolen, som giver en afsluttende og bindende fortolkning af den gældende lovgivning. Kommissionen har i et svar til Europa Parlamentet i 2015 meddelt, at de på daværende tidspunkt ikke overvejede at ændre den gældende lovgivning.

Kommissionen har i april 2017 lagt op til, at der skal være en bred og informeret folkelig debat i EU om de nye forædlingsteknikker og har i den forbindelse inviteret til en "high level" konference om emnet den 28. september 2017. Kommissionens videnskabelige rådgivningstjeneste har fremlagt en forklarende note om de nye teknikker, jf. næste punkt på dagens møde.

Efterfølgende diskussion

Efter orienteringen sagde medlemmer af arbejdsgruppen bl.a.:

- At der var en bevægelse henimod at ønske en mere produkt-orienteret regulering fremfor en procesorienteret,
- At begrebet "nye planteforædlingsteknikker" dækker over en række meget forskellige teknikker, som ikke kan skæres over én kam,
- At nogle teknikker (f.eks. CRISPR og andre sitespecifikke nukleaser) kan benyttes til forskellige ting, dvs. både at frembringe enkeltmutationer og at indsætte egentlige nye gener. Det giver problemer i forhold til den nuværende overvejende procesbaserede lovgivning,
- At frembringelsen af mutationer vha. de nye teknikker burde falde under den gældende regulerings mutagenese-undtagelse,

- At den eksisterende lovgivning historisk set blev indført for at regulere en teknik – gensplejsning – som med ét muliggjorde genudveksling mellem vidt forskellige arter. Set i denne sammenhæng gav lovgivningen god mening, men de definitioner og kategorier, som lovgivningen opstiller passer ikke til de nye teknikker,
- At det ikke er realistisk at få ændret den gældende GMO-regulering i EU – det vil tage 15 år, og i mellemtiden vil firmaer udenfor EU have udnyttet alle fordelene ved de nye teknikker,
- At der skulle arbejdes på en to-trins raket: første trin er at få en række af de nye teknikker ind under mutagenese-undtagelsen, næste trin (og på længere sigt) er at ændre lovgivningen,
- At udviklingen går hurtigt, og at der hele tiden kommer nye teknikker til. Kommissionen overvejer bl.a. af denne grund en mere ”princip-baseret” tilgang til problematikken.

4. Forklarende note om nye teknikker

Jan W. Pedersen (DTU) gav en orientering om den forklarende note ”New techniques in Agricultural Biotechnology”, som er udarbejdet af Kommissionens ”High Level Group of Scientific Advisors”. Jan W. Pedersen (JWP) har bl.a. deltaget i den ekspertgruppe om nye forædlingsteknikker (”New Techniques Working Group), som Kommissionen etablerede i 2007, og som afrapporterede i 2012.

Den forklarende note giver en up-to-date beskrivelse af de nye bioteknikker og deres potentielle anvendelse i fremtiden samt sammenligner de nye teknikker med både de traditionelle forædlingsteknikker og de ”traditionelle” gensplejsningsteknikker. Notens diskuterer mulighederne for at analysere og kontrollere de ændringer, som brugen af de forskellige teknikker fører til. Notens er af naturvidenskabelig art og forholder sig ikke til juridiske spørgsmål. Den er alene beskrivende og kommer ikke med politiske anbefalinger.

JWP vurderede rapporten som et godt bidrag til diskussionen om, hvorvidt de nye teknikker udgør en særlig risiko og om, der er brug for en særlig regulering af disse teknikker. JWP vurderede, at specielt de nye teknikker som SDN (Site Directed Nuclease fx CRISPR-cas) og ODM (Oligonucleotide Directed Mutagenesis) er interessante, fordi de har potentialet til at ændre meget specifikt på én til få baser i DNA’et og dermed vurderes at give langt færre utilsigtede effekter end klassisk mutagenese og traditionel forædling. Derudover giver noten et udmærket indblik i, hvad traditionel forædlingsteknik indebærer og hvilke utilsigtede effekter, den kan afstedkomme. I mange eller alle tilfælde, hvor kun meget få baser i DNA’et er ændret, vil det ikke være muligt at analysere, om ændringerne er sket med ny eller traditionelle teknikker, eller om de er opstået ved spontane mutationer og selektion.

Link til den forklarende note:

https://ec.europa.eu/research/sam/pdf/topics/explanatory_note_new_techniques_agricultural_bio_technology.pdf

Slides af præsentationen rundsendes til gruppen.

Efterfølgende diskussion

Medlemmer af arbejdsgruppen sagde bl.a.:

- At risikovurdering er et væsentligt aspekt. Det er muligt at vurdere risici på et videnskabeligt grundlag, men det vanskeliggøres af, at offentlig finansieret forskning om risikobedømmelse er sparet væk,
- Vi må ikke stille urimelige krav om risikobedømmelse af de nye teknikker og deres produkter – set i forhold til, at der ikke stilles krav om risikobedømmelse af traditionelt forædlede produkter,
- Nogle af de nye teknikker, især CRISPR, kan bruges til at ”reparere” u hensigtsmæssige genetiske ændringer, som er en følge af mange års traditionel forædling og tilpasning til et meget beskyttet dyrkningssystem. For eksempel vil man kunne ”reparere” afgrøders tab af evnen til mere effektivt

at optage næringsstoffer. Teknikkerne rummer således også muligheder for det økologiske jordbrug,

- EU får problemer, hvis vi vælger en væsentlig anderledes tilgang til reguleringen af de nye teknikker end vore vigtigste udenlandske samarbejdspartnere. Diskussionen præges internationalt af nogle få store virksomheder, men vi skal tænke på, hvordan dansk planteforædling kan udvikles. Valget af fremtidig regulering vil have stor betydning for danske virksomheder.
- Vi skal se på muligheder og tænke over, hvilke teknikker, vi kan lade forædlerne arbejde videre med – hvad kan frigives allerede nu?
- Lad os se på muligheder og udfordringer indenfor de enkelte teknikker. Overførsel af gener på tværs af arter er en særlig kategori, som bør vurderes fra sag til sag. Teknikker som foregår indenfor arter er en anden kategori, som bør fritages for regulering.
- Vi har brug for en mere overordnet diskussion om, hvad samfundets tarv er i denne sag. Vi har også brug for at drøfte, hvor grænsen går – hvad er acceptabelt, hvad er unaturligt?
- Vi bør have en videnskabelig baseret tilgang til regulering af de nye teknikker – hvordan passer det med overvejelser om "naturlighed"?
- Med den genetisk baserede mlo-resistens kan man udvikle hvedesorter, som er modstandsdygtige overfor den alvorlige svampesygdom meldug. Det ville kunne gavne både landbrug og miljø, men med traditionel forædling vil det tage så lang tid, at det i praksis ikke er muligt. Det kan imidlertid gøres hurtigere ved at inducere målrettede mutationer vha. de nye teknikker. Skal vi så ikke gøre det – det må da være i samfundets tarv?
- Det er produkterne, ikke teknikkerne vi skal fokusere på. Alle teknikker er OK, hvis de skaber fornuftige resultater.
- Meget af GMO-diskussionen er blevet til en teknisk diskussion om risici og forskellige vurderinger af denne. Det dækker over mere overordnede meningsforskelle om, hvad vi overhovedet vil med landbruget, hvordan det skal foregå, og hvad vi vil bruge teknikkerne til.

5. Strukturering af gruppens arbejde: arbejdsform, tidsplan etc.

Landbrugs- og Fiskeristyrelsen havde med mødeindkaldelsen rundsendt et forslag til emner til drøftelse på de kommende møder i arbejdsgruppen, nemlig:

- NBT - teknikkerne og mulighederne,
- NBT – sikkerheden,
- NBT – detektion og kontrol,
- NBT – juraen.

Arbejdsgruppen drøftede dette forslag og fremsatte yderligere forslag til diskussionsemner.

Der blev peget på følgende:

- Gennemgang af det politiske landskab: hvordan ser det ud, og hvad er mulighederne for kompromisser?
- Belysning af socioøkonomiske forhold og markedsbetingelser,
- Teknikkernes muligheder omfatter også muligheder for samfundet, forbrugeren og naturen,
- At der skulle være oplægsholdere, som afspejlede de forskellige holdninger til problematikken,
- Behov for at se på de nye teknikker i økologisk perspektiv. I den forbindelse ville det være nyttigt at få en orientering om forløbet af et europæisk økologimøde, som foregår i uge 24,
- Også ønske om at inddrage forbrugervinklen.

Forholdet til patentering af planter blev også berørt. Kim Holm Boesen sagde, at arbejdsgruppen i forvejen skulle se på en stor og kompleks problemstilling, som ville fylde al gruppens tid. Derfor anbefalede han ikke, at gruppen havde egentlige drøftelser af patentspørgsmålet også. Men hvis der

var behov for en kort afklaring af nogle centrale begreber hos enkelte deltagere, ville han sørge for at få det via den relevante ressortmyndighed.

Der blev også spurgt til, om der ville komme en arbejdsgruppe om anvendelsen af de nye teknikker på dyr. Kim Holm Boesen svarede, at Styrelsen ville tage en ting ad gangen og altså havde valgt at starte med planteområdet.

Beslutning

- Arbejdsgruppen vil mødes yderligere tre gange af 2,5 timers varighed. Landbrugs- og Fiskeristyrelsen vil udsende doodler for snarest at få lagt datoerne for disse møder fast,
- Temadagen vil blive afholdt medio november (uge 46). Indholdet af temadagen vil blive drøftet på næste møde i arbejdsgruppen,
- Medlemmerne kan frem til 16. juni fremsende yderligere forslag til emner samt forslag til oplægsholdere,
- Landbrugs- og Fiskeristyrelsen vil - på basis af drøftelserne på dagens møde og senere indkomne indspil fra gruppen - fremlægge forslag til tidspunkter for de næste møder samt forslag til indhold og oplægsholdere for disse.